

Türk Vatandaşlık Hukuku

Türk Vatandaşlık Hukukuna Hâkim Genel Prensipler

Dr. Öğr. Üyesi Fatih SERBEST

Türk Vatandaşlık Hukuku • Genel Prensipler 1

1

GENEL PRENSİPLER

Vatandaşlık: kişi ile Devlet arasındaki hukukî bağ

- Bağ “siyasî ve hukukî aidiyet” yaratır; haklar ve ödevlerle somutlaşır.
- Vatandaşlık: (i) kazanma, (ii) kayıp, (iii) ispat başlıklarında incelenir.
- Modern yaklaşım: keyfî vatandaşlıktan yoksun bırakmaya karşı koruma ve vatansızlığı azaltma.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m.15: herkesin bir vatandaşlığa sahip olma hakkı.

Türk Vatandaşlık Hukuku • Genel Prensipler 4

2

1

GENEL PRENSİPLER

Egemenlik + uluslararası çerçeve

Genel kural

- Her devlet, “kimlerin vatandaşı olduğunu” kendi hukukuna göre belirler.
- Diğer devletler bu belirlemeyi, uluslararası hukukla uyumlu olduğu ölçüde tanır.

Tamamlayıcı hedef

- Vatansızlığın azaltılması (özellikle doğumda).
- Keyfi vatandaşlıktan yoksun bırakma yasağı.
- Eşitlik ve ayrımcılık yasağı (cinsiyet dâhil).

Ana fikir: Vatandaşlık “devletin yetkisi”dir; ama vatansızlık ve keyfilik riskini azaltan uluslararası standartlarla birlikte okunur.

3

GENEL PRENSİPLER

Prensip 1: Vatandaşlığın tespiti “vatandaşlığı tartışılan devlet” hukukuna göre

- “T Türk vatandaşı mıdır?” → Türk vatandaşlığı Türk hukukuna göre tespit edilir.
- “A Alman vatandaşı mıdır?” → Alman hukuku uygulanır.
- “K hangi devletin vatandaşıdır?” → bağ kurabileceği devletlerin hukukları değerlendirilir (doğum yeri + ana/baba).

İpucu: Analizde ilk adım, “hangi devletin vatandaşlığı tartışılıyor?” sorusudur.

4

2

Do not edit
How to change the design

1) Bir kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı hangi hukuka göre tespit edilir?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from

slido

5

DOĞUMLA KAZANMA

Prensip 2: Vatandaşlığın “kazanılma ânı” kural olarak doğumdur

- Doğum, vatandaşlığın en yaygın ve en “kesin” kazanma sebebidir.
- Doğumla kazanılan vatandaşlık “asli vatandaşlık” olarak adlandırılır.
- Sonradan soybağı kurulsa bile doğumla kazanma “doğum anından itibaren” hüküm doğurabilir.
- Modern hukukta soy esası temel; doğum yeri esası çoğunlukla tamamlayıcıdır (vatansızlığı önleme).

6

3

DOĞUMLA KAZANMA

Aslî (doğumla) vs müktesep (sonradan) vatandaşlık

Aslî (doğumla)

- Doğum anından itibaren hüküm doğurur
- Soy bağı / doğum yeri
- Sonradan soybağı kurulsa da "rücu" mümkündür

Müktesep (sonradan)

- Yetkili makam kararı / evlat edinme / seçme hakkı
- İleriye etkili (kural)
- Bazı hallerde asli vatandaşlık korunabilir (çifte vatandaşlık)

Bu derste odak "doğumla kazanma" (asli vatandaşlık).

7

DOĞUMLA KAZANMA

İki temel sistem: jus sanguinis vs jus soli

Jus sanguinis (soy/kan bağı)

- Doğum yeri ikincildir.
- Çocuk ana/babanın (veya birinin) vatandaşlığını kazanır.
- Kimlik: aile bağı üzerinden kurulur.

Jus soli (doğum yeri/toprak)

- Ana-babanın vatandaşlığı ikincildir.
- Çocuk doğduğu devletin vatandaşlığını kazanır.
- Sıklıkla vatansızlığı önlemek için tamamlayıcı olarak kullanılır.

8

4

Do not edit
How to change the design

2) Jus soli (doğum yeri esas) aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from

slido

9

5901 SAYILI KANUN

5901 sayılı Kanun: Doğumla kazanma çerçevesi

m.5-6: Çerçeve

- Türk vatandaşlığı: doğumla veya sonradan kazanılır.
- Doğumla kazanma, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden olur.
- Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder.

m.7-8: İki yol

- Soy bağı (m.7): ana/baba Türk → çocuk Türk (bazı şartlarla).
- Doğum yeri (m.8): Türkiye'de doğup başka vatandaşlık kazanamayan çocuk → Türk.
- Bulunmuş çocuk karinesi: aksi sabit değilse Türkiye'de doğmuş sayılır.

Her olayda (1) soy bağı var mı? (2) yoksa doğum yeri "vatansızlık" şartı sağlıyor mu?

10

5

SOY BAĞI (m.7)

Soy bağı esası: 3 tipik senaryo

1) Evlilik birliği içinde

- Türkiye içinde/dışında doğum
- Ana Türk veya baba Türk
- Çocuk doğumdan itibaren Türk

2) Evlilik dışı — Türk ana

- Baba yabancı olabilir
- Doğumdan itibaren Türk
- Uygulamada tescil/bildirim önemlidir

3) Evlilik dışı — Türk baba

- Ana yabancı
- Soybağının kurulması gerekir
- Yabancılik unsuru varsa MÖHUK'a göre usul

11

DOĞUM YERİ (m.8)

Doğum yeri esası: “vatansızlığı önleme” güvenlik ağı

Çocuk Türkiye’de doğdu mu?

Ana/babadan doğumla herhangi bir vatandaşlık kazanıyor mu?

Hayır → Türk vatandaşı (doğumdan itibaren)

Bulunmuş çocuk karinesi

“Türkiye’de bulunmuş çocuk, aksi sabit olmadıkça Türkiye’de doğmuş sayılır.”
→ Doğum yerini kanıtama güçlüğü azalır; uygulamada tescile yardımcıdır.

12

6

Do not edit
How to change the design

3) Türkiye’de doğan ve ana-babasından doğumla hiçbir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk için kural nedir?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you’re presenting from

slido

13

YÖNETMELİK

Uygulama: Bildirim, inceleme, tescil (Yönetmelik m.6–12)

18 yaş üstü geç bildirim (Yönetmelik m.8–9): “bildirim yapılmamışsa” Bakanlık incelemesiyle vatandaşlığın tespiti ve tescil mümkündür.

14

7

OLAY #1

Olay 1

- ✓ Çocuk 2020’de Almanya’da doğuyor.
- ✓ Anne Alman vatandaşı.
- ✓ Baba Türk vatandaşı; anne ile evlilik yok.
- ✓ Baba, 2022’de çocuğu tanıyor ve soybağı kuruluyor (yabancı unsur var).

Tartışma soruları

1. Çocuk Türk vatandaşlığını hangi hükme göre kazanabilir? (5901 m.7/3)
2. “Doğumdan itibaren” sonuç doğurur mu? (kazanma anı ve rücu)
3. Yabancılık unsuru nedeniyle soybağı kurulmasında hangi hukuk devreye girer? (Yönetmelik m.7/4 atfı)
4. Uygulamada tescil/bildirim için hangi belgeler gerekir?

17

15

TARİHÇE

Kan ve toprak esası: Türkiye’de tarihsel gelişim

1869

Tâbiyet-i Osmaniye Nizamnamesi

Kan esası + sınırlı toprak esası (talep)

1928

1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Kan esası geniş; tamamlayıcı toprak

1964

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Kan esası; vatansızlığı önleme hedefi güçlenir

2009

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Sistematüğün yenilenmesi; kan esası temel, doğum yeri tamamlayıcı

18

16

8

Modern eğilim: soy esası + vatansızlığı önleme

- Kan esası (soy bağı) ana eksen; toprak esası çoğunlukla tamamlayıcı.
- Amaç: doğumda vatansızlığı azaltmak; kayıt/tescil süreçlerini netleştirmek.
- Cinsiyet eşitliği yaklaşımı: ana ve baba üzerinden soy bağı (eşit statü).
- Uygulamada kritik: soybağının kurulması, doğum bildirimi, belgelendirme.

Hatırlatma: TVK m.6 → doğumla kazanma “doğum anından itibaren” hüküm ifade eder.

Do not edit
How to change the design

4) 1869 Tâbiyet-i Osmaniye Nizamnamesi'nin yaklaşımı aşağıdakilerden hangisine en yakındır?

ANAYASA

Anayasa m.66: “Türk” = anayasal vatandaşlık kavramı

“Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağı olan herkes Türktür.”

- “Türk” sözü etnik/dinî/kültürel aidiyet değil; devlet ile kurulan hukukî bağıdır.
- Bu anlayış, vatandaşlar arasında eşitlik ve ayrımcılığı reddetme fikriyle birlikte okunur.

ANAYASAL TEMİNAT

Kazanma–kayıp ve yargısal koruma (m.66/III–V)**Kanunî teminat**

- Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır.
- Ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.
- İdarenin takdiri: kanun çerçevesi ve yargı denetimi ile sınırlıdır.

Çıkarma & yargı yolu

- “Vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylem” olmadıkça çıkarma olmaz.
- Vatandaşlıktan çıkarma işlemlerine karşı yargı yolu kapatılamaz.
- Uygulama: ölçülülük + usule uygunluk kritik.

Kısa çıkarım: Anayasa, vatandaşlık alanında “kanunilik” ve “yargısal denetim” eksenini kurar.

Do not edit
How to change the design

5) Anayasa m.66'ya göre vatandaşlığın teminatı bakımından doğru ifade hangisidir?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from

slido

21

OLAY #2

Olay 2

- Çocuk 2023'te İstanbul'da doğuyor.
- Ana ve baba "vatansız" (resmî statü belgesi var).
- Aile, çocuğun Türk vatandaşlığına tescilini talep ediyor.

Tartışma soruları

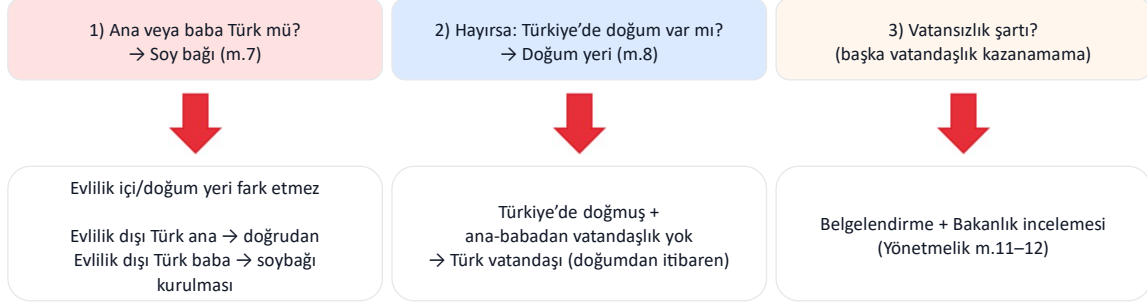
- 5901 m.8'deki şartlar bu olayda sağlanıyor mu?
- "Başka bir ülkenin vatandaşlığını kazanamama" nasıl ispatlanır?
- Yönetmelik m.11-12'ye göre hangi belgeler istenir ve karar süreci nasıldır?
- Bulunmuş çocuk karinesi burada gerekli mi? Ne zaman kritik olur?

22

11

ÖZET

Doğumla Türk vatandaşlığı: pratik karar ağacı

"Doğumla kazanma" → kural olarak kendiliğinden + doğum anından itibaren sonuç doğurur.
Tescil, hakkın doğumunu değil ispatını ve nüfus kaydını sağlar.

23

UYGULAMA İPUÇLARI

Olay çözümünde kontrol listesi (hızlı yöntem)

1) Vakıa tespiti

- Doğum yeri (Türkiye / yurt dışı)
- Ana-baba vatandaşlığı (doğum anındaki statü)
- Evlilik durumu; soybağı kurulmuş mu?
- Çifte vatandaşlık ihtimali ve belgeler

2) Hukukî nitelendirme

- İlk durak: m.7 (soy bağı) → koşullar?
- Olmazsa: m.8 (doğum yeri) → vatansızlık şartı?
- Yabancı unsorda soybağı usulü (MÖHUK atfı)
- Sonuç: doğumdan itibaren mi? Tescil süreci?

24

12

25

*Do not edit
How to change the design*

5901 sayılı Kanun'a göre doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı hangi esaslara göre kendiliğinden kazanılır?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from **slido**

26

13

Evlilik birliği dışında Türk vatandaşı baba + yabancı ana durumunda ocuk Türk vatandaşlığını hangi şartla kazanır?

Do not edit
How to change the design

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from

slido

27

“Türkiye’de bulunmuş ocuk” hakkında 5901 sayılı Kanun’un getirdiği karine nedir?

Do not edit
How to change the design

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from

slido

28

14

*Do not edit
How to change the design*

Doğumdan sonra soybağının kurulması halinde “doğumdan itibaren” sonuç doğuran yapı, aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from **slido**

29

*Do not edit
How to change the design*

Anayasa m.66'ya göre vatandaşlıktan çıkarma bakımından temel güvence hangisidir?

i The [Slido app](#) must be installed on every computer you're presenting from **slido**

30

Kapanış

3 ana mesaj

- İlk soru: “hangi devletin vatandaşlığı tartışılıyor?”
- Doğumla kazanma: önce soy bağı (m.7), olmazsa doğum yeri + vatansızlık (m.8)
- Anayasa m.66: kanunilik + yargı denetimi vatandaşlığın teminatıdır

Önerilen okuma

- 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (m.5–8)
- Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (m.6–12)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.66

Türk Vatandaşlık Hukuku • Genel Prensipler 33

31

Do not edit
How to change the design

Adı Soyadı

The Slido app must be installed on every computer you're presenting from **slido**

16

32